

Romana Rupiewicz

**Kretanje nebeskih tijela u srednjovjekovnoj ikonografiji:
kršćansko preuzimanje antičke kozmologije**

U kasnosrednjovjekovnoj ikonografiji *imago mundi* nalazimo prikaze koji predstavljaju sferni model univerzuma, najčešće sa Zemljom u središtu i dvije sfere koje ju okružuju, a pokreću ih anđeli okrećući poluge. Cjelina je predstavljena kao velika *machina mundi*. Iluminacije u kasnosrednjovjekovnim enciklopedijama ponekad ilustriraju bi-sferne modele Zemlje, u kojima anđeli upravljaju složenim mehanizmima kojima okreću kotač svijeta. Vanjska sfera prikazuje mjesečevu 24-satnu orbitu dok unutarnja prikazuje godišnje eliptično kretanje Sunca. Ove slike sadrže brojne natpise koji pružaju informacije o veličini svemira. Mehanizmi s polugama imaju natpise koji označavaju Arktik i Antarktiku ili znakove raka i jarca. Ovakvi su prikazi rezultat asimilacije antičke misli o kozmosu i skladu svijeta i učenja crkvenih otaca o anđelima koji su odgovorni za kretanje sfera, koje pokreću ispunjavajući volju Boga, koji je označen kao „pogonski stroj“. Među ovim autorima istaknutu su ulogu imali Grgur Nazijanski, Grgur iz Nise, Sveti Augustin i Honorije iz Autuna. Vrhunac srednjovjekovnog znanja o ulozi anđela u kretanju svemira predstavljaju traktati svetih Bonaventure i Tome Akvinskog. Ovi su tekstovi bili dobro poznati, cijenjeni i tretirani kao temelj za nauk u akademskim krugovima te su utjecali na razvoj ikonografije od 13. do 15. stoljeća. Njihova mišljenja nisu bila u potpunosti originalna, već su ukorijenjena u drevnoj filozofiji, arapskim spisima i učenjima crkvenih otaca. U članku se na odabranim slikovnim primjerima pokazuje kako su se u srednjem vijeku drevne ideje o strukturi svemira, temeljene na racionalnom promatranju neba, tumačile na specifičan način, odražavajući tradicije i dogme Crkve. Kršćanska ikonografija nije usvojila astronomska znanja Eudoksa iz Knida, Aristotela, Heraklida s Ponta ili Ptolomeja, na primjer. Zbog toga je u srednjovjekovnoj ikonografiji bilo jednostavno dodati figure anđela koji su objašnjavali nebeska kretanja na mističan način.